

In september 2014 heeft een twaalfal organisaties aan de bel betrokken, omdat het oorspronkelijke visioen van een groene Duivenvoordecorridor door de weerbarstige werkelijkheid dreigde te sneuvelen vanwege steeds verdergaande woningbouwplannen aan de Voorschotense en Leidschendamse kant van de Duivenvoordecorridor. Het pleidooi was en is: 'Laat de oorspronkelijke ambitie leidraad zijn en blijven' en probeer niet op de vierkante meter de uitgaven aan de uitgekochte tuinders terug te verdienen. Nu kan het nog. Maar, betogen de gemeenten, we hebben veel geïnvesteerd om de kassen op te kopen en de tuinders uit te kopen. Dus we moeten wel bouwen om het terug te verdienen. Dat er een financieel probleem is, erkennen de twaalf organisaties, maar zij pleiten ervoor dit probleem op te lossen in de bredere

context van de gemeentefinanciën en bovendien niet alleen naar het belang van het heden, maar ook naar het belang van de toekomst te kijken. Daarom vragen zij de gemeente: neem alsjeblieft je verlies en bouw liefst niet in de Duivenvoordecorridor en als het moet aan de randen van de corridor tegen de bebouwing van beide dorpen aan. Dan bewijs je een dienst aan het herstel van het nog relatief kleine stukje landschap dat er nog over is van een eertijds vele kilometers lang landschap dat zich uitstrekte van de monding van de Maas tot de monding van de Rijn. Maar de twee kilometer van de Duivenvoordecorridor is nog groot genoeg om het landschap te ervaren zoals het er eeuwen bij heeft gelegen en daar met kwaliteitsverbetering nog iets mooiers van te maken, waar bewoners en gasten in onze gemeenten van kunnen en mogen genieten.

De 12 organisaties vinden :

- Nu de kassen zijn verwijderd kunnen we het open landschap des te meer ervaren. Laat dat de leidraad zijn.
- Laat in het Leidschendamse deel van de corridor de absoluut noodzakelijke woningbouw om al te grote financiële verliezen te voorkomen, in dienst staan van landschap en natuur. Bouw met de natuur en geef de kenmerkende elementen van het landschap de ruimte. Bouw zo veel mogelijk tegen de rand van de bestaande bebouwing.
- Voorkom in Voorschoten woningbouw in de Duivenvoordecorridor zo veel mogelijk, nu het nog kan.
- Verbeter de kwaliteit van het landschap met oog voor zowel natuur als recreatie.
- Betrek Rijk en Provincie - ook financieel- om deze ambitie waar te maken.
- Houd de groene buffer tussen de Haagse en Leidse agglomeratie intact. Hij is nog maar twee kilometer en houd de verstedelijking daarvan tegen.
- Gemeenten moeten hun verlies op te duur aangekochte gronden nemen.

- Een mooi landschap, net als de groenvoorziening binnen de dorpen, mag geld kosten. De opbrengsten betalen zich uit in het behoud van het leefklimaat en de aantrekkelijkheid van de gemeenten als woonlocatie. Dat is pas goud waard.

- Agrarische Natuurvereniging Santvoorde
- Coöperatie De Groene Klaver
- Stichting Behoud Stad, Natuur en Landschap Rijnland
- Stichting Duivenvoorde
- Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg
- Stichting Horst en Weide
- Stichting het Zuid-Hollands Landschap
- Platform Duurzaam Voorschoten
- Vereniging tot Behoud van Oud, Groen en Leefbaar Voorschoten
- Vereniging voor Vogelbescherming 's Gravenhage e.o.
- Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's Gravenhage e.o.
- Voorschotense Adviescommissie voor Woningbouw en Woonomgeving

Verstedelijking

Het Nederlandse ruimtelijke beleid heeft steeds getracht duidelijke stedelijke structuren van elkaar te onderscheiden. De bestaande historische steden en dorpen bleven uitgangspunt voor verdere ontwikkeling om de groei van de bevolking op te vangen. Zo werd de Randstad een kralensnoer van steden. In het begrip gebundelde deconcentratie wordt de ambitie van het Nederlandse ruimtelijke beleid goed zichtbaar. Maar de druk door de bevolkingsgroei en de trek vanuit de buitengebieden naar de Randstad was zo groot dat ook de bestaande steden bleven groeien en kleine dorpen zoals Voorschoten en Leidschendam steeds weer een woonwijkje erbij gingen bouwen. Daarom werd het begrip bufferzone ontwikkeld, een begrip dat niets aan duidelijkheid te wensen overliet. De stedelijke agglomeraties moeten herkenbaar blijven. In onze regio werd tussen Den Haag en Leiden zo 'n bufferzone ingetekend: de

hele open, onbebouwde ruimte tussen Den Haag en Leiden, "de Horsten" en de Duivenvoordecorridor daarbij inbegrepen.

Waar eerst recreatieve motieven (fietsen, wandelen, varen, vissen, volkstuinen) de hoofdrol speelden, kwamen later geheel andere motieven naar voren. De waarde van de natuur en biodiversiteit gingen een hoofdrol spelen in de ruimtelijke vormgeving. Er moest een robuuste ecologische

hoofdstructuur komen, die het gehele land zou dooraderen. Daarom moesten barrières worden voorkomen of worden geslecht. Het landschap kreeg als zodanig ook een culturele betekenis. Juist de gegroeide verscheidenheid door de eigen aard van de ondergrond, zoals in onze streek de afwisseling van duinen, strandwallen, droogmakerijen en veengebieden, begon de mensen te boeien en deed het gevoel van verlies groeien. We zijn nu zo ver gekomen dat het stedenbouwkundig één minuut voor twaalf is geworden: de nu vrijwel vrijgemaakte strook land is nog maar twee bij één km en de horizonvervuiling staat de ruimtebeleving al behoorlijk in de weg. Als we de Duivenvoordecorridor stedenbouwkundig nog een echte bufferzone willen laten blijven, dan moeten we nu ingrijpen!

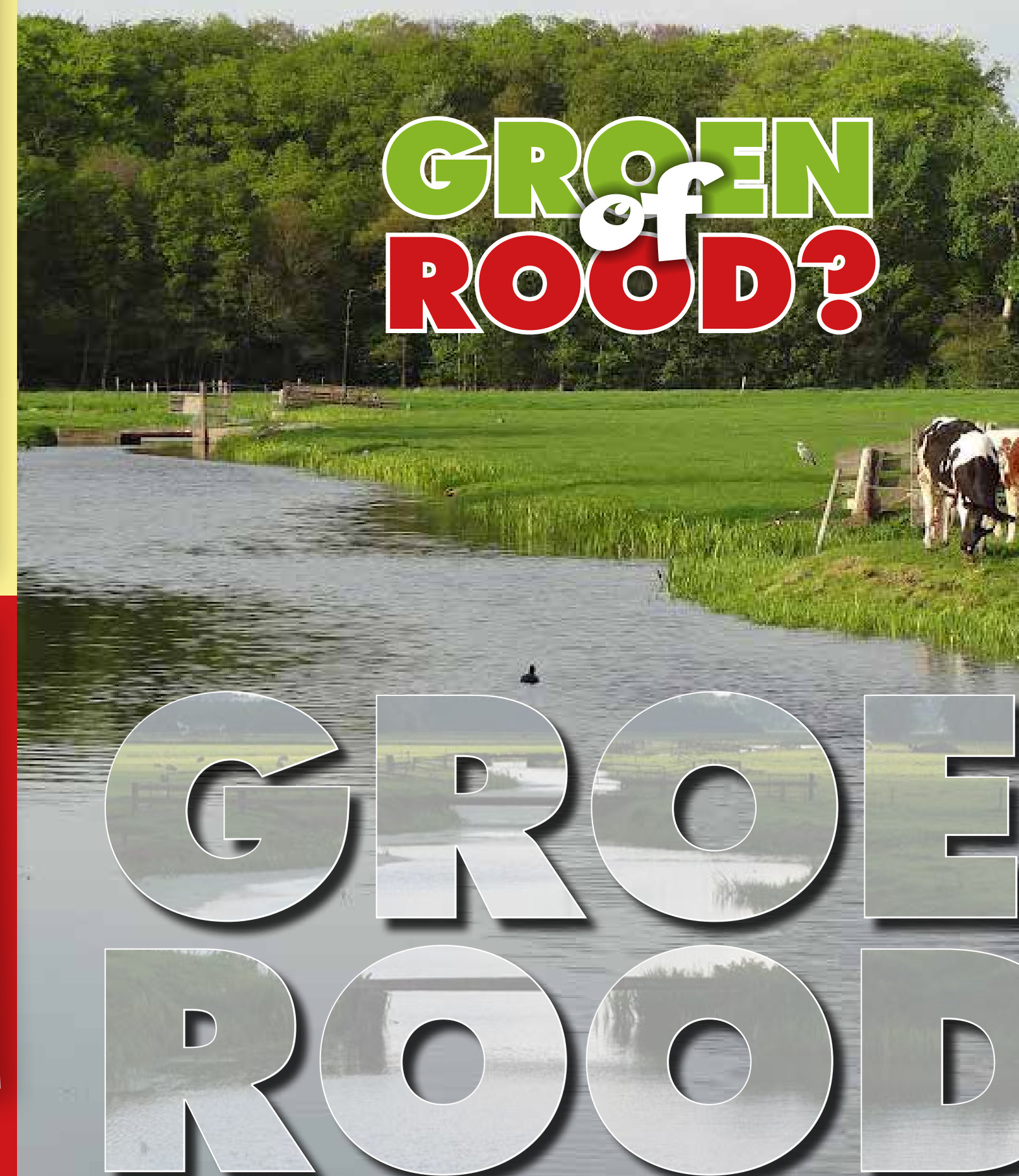
Voorkom een dubbel verkeerde afweging!

De financiële consequenties van de economische crisis lijken beslissers te dwingen tot een dubbel verkeerde afweging: Ten eerste worden de waarden van de stedenbouwkundige beleving, cultuur en landschap ondergeschied gemaakt aan de huidige financiële omstandigheden en wordt de claim van het wonen eenzijdig gehonoreerd. Ten tweede worden de baten, die het nu nemen van verliezen in de toekomst blijvend opleveren, niet in de afweging meegenomen. Daardoor wordt er blijvend en onomkeerbaar verlies geleden in het geheel van de ruimtelijke vorm van dit deel van de Randstad.

Woningbouw
We weten hoe het gaat met woningbouw: het komt met een bescheiden maar vervolgens onstuitbare opmars. Van een klein wijkje naar nog een paar woningen er bij, tot het niet meer uitmaakt om het nog open stukje ook maar te bebouwen. Daarvoor hadden alle mooie nota's uit de afgelopen decennia ook niet gekozen en toch dreigt het die kant op te gaan, omdat beide gemeenten betogen dat ze bestede gelden aan de uitkoop van de tuinders nu moeten terugverdienen uit woningbouw. In Leidschendam-Voorburg gaat het om enige honderden

woningen; in die gemeente stond ook het leerwendeel van de 33 ha aan kassen. In Voorschoten gaat het in eerste instantie om enige tientallen woningen in Roosenhorst, maar voor de kassen ten zuiden van de Kniplaan zou nog eens met een soortgelijke hoeveelheid rekening moeten worden gehouden. Inclusief Haagwijk en enkele woningen aan het Laantje van Van Wissen gaat het dan om pakweg 100 woningen in het Voorschotense deel van de Duivenvoordecorridor. Een ongewenste ontwikkeling.

Duivenvoordecorridor:

**GROEN
of
ROOD?**

**GROEIE
ROOD**

Ontstaan en naam

Vanaf ca. 4000 voor Chr. heeft zich aan de Hollandse kust het unieke strandwallenlandschap ontwikkeld. De zee heeft evenwijdig aan de (huidige) kust een aantal strandwallen opgeworpen: zandbanken, die na verloop van tijd slechts bij zeer hoog water onderliepen met daartussen gelegen strandvlakten, die in latere eeuwen bedekt zijn geraakt met een laag veen. Onze voorouders hebben van deze eigenschappen gebruik gemaakt door zich op de strandwallen, ook wel bekend als de ‘oude duinen’, te vestigen en hun agrarisch bedrijf in de lager gelegen vlakten ertussen uit te oefenen. Ook de buitenplaatsen vestigden zich op deze strandwallen. In Leidschendam herinneren namen als Schakenbos, Oostbosch en Noorthey en in Voorschoten Duivenvoorde en Rosenburgh aan deze buitenplaatsen, waartoe ook Bijdorp, Beresteijn, Berbice en Ter Wadding behoren.

Over de strandwallen liepen ook de eerste verbindingswegen. De oudste, meest oostelijke strandwal loopt van Wateringen tot aan de Korte Vliet en op die strandwal is in de loop der eeuwen een kralensnoer van dorpen (Rijswijk, Voorburg, Leidschendam en Voorschoten) ontstaan. Wassenaar ligt op een meer westelijk gelegen en dus later gevormde strandwal. Het strandwallenlandschap strekte zich oorspronkelijk uit tussen Monster (Z-H) en Bergen aan Zee (N-H). Het laatste,

grote, intacte restant van dit landschap bevindt zich tussen Den Haag en Leiden. De karakteristieken van het strandwallenlandschap zijn ook nog goed zichtbaar in de Duivenvoordecorridor. Daar zie je de strandwal, met de daarop gelegen Veursestraatweg/Veurseweg, nog duidelijk in het landschap. Boerderijen, zoals de Grenshoeve, de Kasteelhoeve aan de westelijke kant en Bouwlust en de Mariahoeve aan de oostelijke zijde zijn op het hoge, droge zand gebouwd. Op een wat westelijker gelegen kleine strandwal ligt het Kasteel Duivenvoorde, de parel waaraan de corridor zijn naam ontleent. De benaming Corridor geeft aan dat het een ‘doorgang’ is tussen het bredere landgoederen- en duinlandschap ten westen van de spoorlijn en de droogmakerijen en veenweiden van Midden Holland aan de andere kant van de Vliet.

Waarom is deze Duivenvoordecorridor zo belangrijk? Dit gebied, begrensd door de spoorlijn in het westen, de bebouwing van Leidschendam in het zuiden, de Vliet (Rijn-Schie kanaal) in het oosten en de bebouwing van Voorschoten in het noorden, is om en nabij de twee bij één kilometer. Deze twee vierkante kilometer geven nog een goed (cultuur) historisch beeld van de vorming van dit unieke strandwal/strandvlakte landschap en zijn bewoners in de loop der eeuwen. Daaraan zijn specifieke cultuurhistorische en natuurwaarden verbonden, zie kaders.

Jan van Goyen (1642): gezicht op Oostbosch vanaf de Vliet

Cultuurhistorie van de Duivenvoordecorridor

Op de strandwallen en –wallekes kon gebouwd worden, zoals de kastelen ter Horst en Duivenvoorde (begin 13e eeuw) en Rosenburgh (13e eeuw). Vanuit deze kastelen kon de enige weg in dit gebied (de Heerweg) militair gecontroleerd worden, wat toen van groot strategisch belang was. Later zijn de buitenplaatsen Noorthey (begin 17e eeuw), Oostbosch (begin 17e eeuw) en Haagwijk (laat 17e eeuw) verschenen. Ook de boerderijen werden op het zand gebouwd en de Veurseweg (vroeger Heerweg) ligt op de kruin van de strandwal waar Rijswijk, Voorburg en

Voorschoten op gebouwd zijn. De ontginning van het veen in de strandvlakten betekende een verlaging van het maaiveld en bij gevolg waterproblemen, die resulteerden in de stichting van polders. In dit gebied: de Knip-polder (voor 1641), de Oostboschpolder (voor 1663), de Duivenvoordepolder (1627) en de Oranjepolder (1673).

In maart 1638 werden de trekschuitdienen van Leiden naar Delft en Den Haag gestart via de daartoe aangepaste Vliet, hetgeen de bereikbaarheid over water van de aanliggende buitenplaatsen

verbeterd zal hebben, want de Vliet werd uitgediept en de wedden opgeruimd. Het aantal buitenplaatsen langs de Vliet stijgt daarna dan ook snel.

Uit de opeenvolgende topografische kaarten vanaf 1850 blijkt dat er telkens wel tuinbouwgrond of een boomgaard geweest is naast hakhout in het gebied van de Duivenvoordecorridor. De tuingrondpercelen waren begrensd door haagjes van vooral meidoorn, maar ook els, zoals meer voorkwam en nog voorkomt in Holland. Deze haagjes waren als windscherm bedoeld om het verwaaien van organische stof tegen te gaan.

Natuur en landschap in de Duivenvoordecorridor

Op de randen van de meest oostelijke, brede strandwal liggen de boerderijen, met lange oprijlanen vanaf de Veurseweg, te midden van het bijbehorende grasland. In de corridor functioneert thans nog maar één volwaardig melkveebedrijf. Aan de verkaveling van het grasland is gemakkelijk te herkennen of het op een strandwal of in een laag gelegen (strand)vlakte ligt. Op de strandwallen zijn de percelen breed en vierkantig (een zogenaamde blokverkaveling). Van de hooggelegen zandige strandwallen loopt het water gemakkelijk af naar de sloten om de percelen; daar hoeven sloten dus niet zo dicht bij elkaar te liggen. In de strandvlakte zijn de percelen smal en langwerpig (een zogenaamde strokenverkaveling). In het lager gelegen natte veen wordt minder makkelijk afgewaterd naar de sloten. Daarom liggen de sloten in het veen dicht bij elkaar en zijn de percelen daar zo’n 40 à 50 meter breed. Op zo’n 200 meter van de rand van de strandwal van de Veurseweg, richting de spoorlijn, ligt een volgende, veel smallere strandwal van circa 100 meter breed. Daarop lagen de hoofdgebou-

wen van de buitenplaatsen Noorthey en Rosenburgh. Daartussenin staat op diezelfde strandwal ook het kasteel Duivenvoorde. De vijvers rond het kasteel zijn uitgegraven in de venige laagten aan weerszijden van die strandwal. Het kasteelpark is halverwege de negentiende eeuw als Engelse landschapstuin ontworpen door J.D. Zocher jr. Recentelijk zijn enkele zichtassen in het kasteelpark hersteld en andere aanpassingen gedaan door Michael van Gessel in opdracht van de Stichting Duivenvoorde. Het kasteelbos van Duivenvoorde bestaat overwegend uit hoog opgaand eiken/beukenbos en essenbos. In de onderbegroeiing komen verschillende soorten stinzenplanten voor. Dat zijn merendeels vroegbloeiende bol- en knolgewassen (zoals Sneeuwkllokje, Voorjaarsshelmbloem, Wilde narcis, Bosanemoon, Boshyacint, Gevlekte aronskelk, Gewone vogelmelk en Italiaanse aronskelk) die vooral op buitenplaatsen worden aangetroffen (in Friesland op stinzen of staten; vandaar de naam ‘stinzenflora’). Er broeden op en om Duivenvoorde zo’n 45 vogelsoorten. Van een aantal daarvan (zoals Boomvalk, Buizerd, Havik, Kerkuil, Ooievaar, Ransuil en

Sperwer) zijn de nestplaatsen gedurende het gehele jaar beschermd. Dit geldt - zo nodig - ook voor een aantal andere soorten die op Duivenvoorde broeden, zoals Blauwe reiger, Boomklever, Boomkruiper, Bosuil, Grauwe vliegenvanger, Grote bonte specht, IJsvogel en Torenvalk. Deze soorten hebben vooral in de broedtijd voldoende rust nodig. Daarom wordt op Duivenvoorde ook een beperkt aantal paden in de broedtijd afgesloten. De Oranjepolder (tussen de Horstlaan en Rosenburgh, de Veurseweg en de spoorlijn) blijkt veruit de meest weidevogelrijke polder in de Duivenvoordecorridor, met hoge dichtheden. Daar komen 7 soorten tot broeden (Krakeend, Kуйfeend, Bergeend, Scholekster, Kievit, Grutto en Tureluur). In de Oranjepolder is ook het broedsucces verrassend groot. Juist omdat het in Nederland in het algemeen niet zo goed gaat met de weidevogels, moeten we zuinig zijn op polders als de Knip-polder en de Oranjepolder en daar bijvoorbeeld geen wandelpaden dwars doorheen aanleggen. Kortom: de Duivenvoordecorridor is in alle opzichten een gebied om heel erg zuinig op te zijn.

Ruimtelijke ordening

Ruimtelijke ordening is het middel om de concurrentie om ruimte voor diverse ruimteclaims in goede banen te leiden. Ruimtelijke ordening kan daarom nooit in dienst staan van een enkele claim. Steeds moet worden onderzocht wat een bepaalde ruimteclaim voor effecten heeft op andere ruimtelijke sectoren. Er is altijd inzicht nodig in de baten en kosten van de ene ruimtelijke sector op de andere. Waardewinst van de ene sector kan tot waardeverlies in een andere sector leiden. Alleen in een generaal overzicht kan een afweging gemaakt worden. Daarbij hoort niet alleen afweging in het hier en nu maar ook in een langere termijn perspectief.

Al decennia is er in de ruimtelijke ordening bijzondere aandacht voor de Duivenvoordecorridor. Dat is af te leiden uit de vele nota’s, die hierover de loftrumpet bliezen: Al in 1989 werd de Bufferzone Den Haag – Leiden vastgesteld door

de toenmalige minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer. In de Nota Ruimte (2004) werd het belang onderstreept van de bufferzone voor de leefbaarheid, het welzijn en de gezondheid van bewoners. Daarom moest de bufferzone niet verder verstedelijken en de recreatieve functie van deze gebieden verbeteren. In de nota Belvédère is de Duivenvoordecorridor aangewezen als topgebied cultureel erfgoed. In het streekplan Zuid-Holland West is het landgoed Duivenvoorde aangewezen als natuurgebied en de overige gronden van de Duivenvoordecorridor als Agrarisch Gebied Plus. In de Provinciale Structuurvisie ‘Visie op Zuid-Holland’ is de Duivenvoordecorridor opgenomen als onderdeel van het Provinciale landschap ‘Duin, Horst en Weide’. Al deze nota’s breken een lans voor het behoud van dit unieke landschap. Dit heeft er o.a. in geresulteerd dat de hele open ruimte tussen Den Haag en Leiden in 2007 is verheven tot het grootste beschermde dorpsgezicht in Nederland. Het deel daarvan tussen Voorschoten en Leidschendam-Voorburg ten oosten van de spoorlijn Den Haag - Leiden valt goeddeels samen met de Duivenvoordecorridor.

De gemeenten Wassenaar, Leidschendam en Voorschoten sloten in 2001 een strategische samenwerking: het Pact van Duivenvoorde voor ‘het behoud van de openheid, van de natuurlijke en landschappelijke waarden en van de cultuurhistorische waarden alsmede voor de vergroting van de waterkwaliteit en -kwantiteit’. Onmiskenbaar is op alle bestuurlijke niveaus van Rijk, Provincie en Gemeenten de kwaliteit van de Duivenvoordecorridor hogelijk geroemd en tot de hoogste prioriteit van te behouden landschappen aangemerkt.

Tuinbouw

Ondertussen was in de Duivenvoordecorridor vanaf de jaren twintig een groeiend areaal aan kassen gebouwd. Bollenkwekers en andere agrariërs schakelden over van de koude grond naar de kas en zo was in de loop van enkele decennia een kassengebied van enkele tientallen hectares in Leidschendam en Voorschoten neergezet. Ontsierend en niet passend in het strandwallenlandschap. Maar wel een feit.

Om het landschap weer terug te krijgen zouden de ontsierende kassen moeten verdwijnen. Zo lieten de gemeente Voorschoten en de stichting Duivenvoorde door het bureau Bosch Slabbers, Landschapsarchitecten een brochure opstellen: ‘Van glas naar gras’. Daarin werd een pleidooi gehouden om

het glas te verwijderen en het landschap in zijn oude staat te herstellen. Als compensatie voor de kosten van het uitkopen van de tuinders zou een bescheiden hoeveelheid woningbouw moeten worden geaccepteerd. Woningbouw passend in het type landschap van de Duivenvoordecorridor, waarbij een voorkeur werd uitgesproken voor woningbouw als ware het een buitenplaats. Kwantitatief werd dat zo omschreven: ‘maximaal 15% van het te saneren glasbestand wordt uitgegeven ten behoeve van woningbouw of een andere ‘rode’ functie. Deze 15% is inclusief tuinen, ontsluiting en parkeren’. In die uitruil kon de bevolking zich vinden. De brochure ‘Van glas naar gras’ fungeerde in de gemeente Voorschoten als leidraad in het proces van kwaliteitsverbetering van de Duivenvoordecorridor. In de gemeente Leidschendam (later Leidschendam-Voorburg) vond een vergelijkbare ontwikkeling plaats. De corridor zou weer een open landschap worden van landerijen, kleine bosschages, wat woningbouw in de vorm van buitenplaatsen aan beide zijden van het middenin gelegen kroonjuweel Duivenvoorde.

Beide gemeenten Voorschoten en Leidschendam-Voorburg zouden zich daarvoor inzetten. In 2009 werd in een (niet openbare) bestuursovereenkomst tussen Rijk, Provincie en beide gemeenten vastgelegd wat de gemeenten mochten bouwen in de plaats van het verdwenen glas, maar ook welke natuurlijke waarden zouden worden hersteld. Bij zorgvuldige lezing blijkt nu, zeven jaar later dus, dat voor de 33 ha opgeruimd glas ca 5 ha mag worden bebouwd. Dat is ongeveer 15% maar nu is het niet duidelijk meer of dat inclusief tuinen, parkeerplaatsen en toegangswegen is. Uit de nadere uitwerking in de bestemmingsplannen van beide gemeenten kan afgeleid worden dat de daarin genoemde vierkante meters te bebouwen grond exclusief tuinen, parkeerplaatsen en toegangswegen zijn. En dat maakt een groot verschil. Dus bij een kaveluitgifte van 3 maal het bebouwd oppervlak en een redelijke reservering voor openbare voorzieningen gaat het grootste deel van de gesloopte kassen op aan voor woningbouw uit te geven terrein. De bedreiging tuinbouw/kassen lijkt afgewend te zijn, maar een nieuwe bedreiging is er voor in de plaats gekomen: woningbouw.